

Social Udvikling.

Af Dr. Cl. Wilkens.

I. Social Udvikling. Overalt, hvor der er Spørgsmaal om Indførelse af en ny økonomisk, social, juridisk eller politisk Indretning eller om en Ændring af ældre Forhold og Indretninger, tales der stiltiende, paa hvilket Standpunkt Forsvareren eller Modstanderen end staar, i Udviklingens og Fremskridtets Navn. Til Grund for den sociale Bedømmelse lægges der ubevidst eller halvbevidst en principiel Maalestok, og det turde da ikke være overflødig at underkaste dette Princip en kort Behandling, at betragte, hvad det indeholder og at undersøge, hvad Livet og Historien sige om dets Berettigelse.

Hvad er social Udvikling? Som enhver Ting maa bestemmes ved sine Ytringer, Fremtrædelsesformer og Virkemaader, maa Livets Væsen bestemmes ved sit udfoldede Indhold. Fra hvad det har udviklet sig til, maa der, hvor meget Vægt der end maa lægges paa Betingelsernes Betydning for hvad der udfoldes, sluttes tilbage til dets Anlæg, og, hvis Livet ikke er meningsløst, maa der kunne gaas ud fra den Grundsætning, at Anlæg oprindeligt ere givne for at udvikles, ligesom ogsaa Psykologien siger os, at Livets Glæde ligger i den virksomme Selvudvikling af givne, medfødte og nedarvede

Evner og Anlæg. I Lys af disse Grundbestemmelser og med den Kjendsgjærning for Øje, at al Udvikling foregaar under jævne, lovbestemte, naturlig foraarsagede Overgange og Omdannelser, maa der ved menneskelig Udvikling forstaas en lovbestemt fremadskridende harmonisk Udfoldelse af det menneskelige Væsens Anlæg og Evner, fysisk som psykisk, gennem det, der er Grundbetingelse for al organisk Udvikling: stigende Leddeling og Vexelvirkning og stigende Tilpasning til Naturen. Til denne Udvikling knytter sig da den værdibestemmende Tanke om Fremskridt, Historie, og Fremskridtet som et Selvudviklingens Fremskridt maa da tillige forstaas som en Fremgang mod højere Aandsbestemmethed og Frihed. «Civilisationen», siger Tylor, «kan betragtes som Menneskehedens almindelige Fuldkommengjørelse, der væsenlig skyldes en bedre Organisation af Individet som af Samfundet og har til Maal at forøge Menneskets Godhed, Magt og Lykke». Er det menneskelige Samfund nu efter sin Natur en nødvendig organisk Dannelse, saa maa denne, hvis væsentlige Indhold fremkommer ved Menneskevæsenets Udfoldelse paa Racens dunkle Grund i Vexelbestemmelse med de naturlige Betingelser, være til for Individets Skyld. I sidste Instans er Samfundet Middel, Individet Maalet, og ved social Udvikling maa der da forstaas den almindelige Fremgang mod Tilvejebringelsen af en Samfundsordning, der afgiver de bedste Betingelser for Individets sande og frie Udfoldelse af sine Evner, — et andet Udtryk for den Benthamske Tanke, som Maine betegner som den nyere Tids største socialpolitiske Tanke: den størst mulige Lykke for det størst mulige Antal.

For de forskjellige Hovedformer af det sociale Liv

vil Udviklingen saa formuleres forskjelligt. Politisk vil den kunne betegnes ved, at jo højere et Samfunds Statsudvikling er, desto mere fornuftig fuldbyrdes den enkelte Personligheds eller sociale Gruppens Underordning under andre, og desto lettere naas den politiske Enhed, det højeste Maal for ethvert Samfunds politiske Bestræbelse, ved den mindst mulige Indskrænkning af den enkelte Personligheds eller sociale Gruppens fornuftige Frihed; o: desto mere naas den harmoniske Ligevægt af Centralisation og Decentralisation, Orden og Fremskridt, det almene og det individuelle. Det lyder meget almindeligt, men det betegner dog, at et Monarki med Decentralisation er en friere Regjeringsform end en Republik med Centralisation, at den franske Republik i dens nuværende Form er en Modsigelse, og at Danmark har en for sand borgerlig Frihed langt gunstigere Forfatning end Frankrig. I økonomisk Henseende bestaar det sociale Fremskridt i et ved Arbejdets Deling og det intellektuelle Livs Udvikling betinget stigende Herredømme over Naturen i en saadan Form, at det ikke blot muliggjør en større Befolkningsforøgelse men tillige stigende Kapitalsamling, ligeligere Fordeling og jævner Velvære. Jo højere, jo mere fornuft- og rets-bestemt den økonomiske Udvikling er, desto produktivere er Vexelvirkningen mellem Ejendom og Frihed, Kapital og Arbejde, Sparsommelighed og Foretagelseslyst, — ligesom den individuelle Organisme, jo mere hensigtsmæssig dens fysiologiske Udvikling er, forstaar i desto større Kvantitet og bedre Kvalitet at tilegne sig sin Næring og fordele den til Organismens enkelte Dele. Meget almindeligt! og dog et Princip, der ligger til Grund for den nyere økonomiske Videnskabs mærkeligste Tanker: dens Blik for Arbejderens menneskelige

Uddannelse, for Fordelingen, for Arbejderspørgsmaalet. Moralsk-juridisk vil den sociale Udvikling vise sig som en Fremgang mod større Sikkerhed for Person og Ejendom, mod større Retfærdighed under Principet af, at den enkelte virkelig faar Udbyttet af sit Arbejde, kort sagt: under stigende Udvikling af Rettens Princip og den lovmæssige Friheds Princip, moralsk beandtet ved større Sans for andres Ret og væsenlig Menneskelighed; — en Tanke, der trods al dens Almindelighed ligger til Grund for mærkelige Rørelser i den nyere Lovgivning, for Fabriklovgivning, Arbejderforsikring, Arbejdsgivernes Erstatningspligt ligeover for Arbejderen for Skade voldt paa Liv og Lemmer under Arbejdet o. s. v. Endelig vil Udviklingen intellektuelt fremtræde som en større Udfoldelse af Aandens højere Kvaliteter, i Kunst, Videnskab og Moral i Forbindelse med den kvantitative Udbredelse af disse Ydelser til større og større Samfundsmasser. Atter meget almindeligt, men det har en afgjørende Indflydelse paa et Folks Liv og Skjæbne, om store Aandskvaliteter udfoldes af en lille Del af Befolkningen, medens den øvrige Del ligger i Uvidenhed og Raahed, eller om mindre Kvaliteter ere almindelig udbredte hos den store Mængde (Tyskland—Amerika).

II. Historien og Udviklingen. Paa det gamle Spørgsmaal, om «Menneskeheden» virkelig har gjort og gjør Fremskridt, maa Historien svare, men dens Svar ere gaadefulde. Den modsiger vel ikke, at Anlæg ere til for at udfoldes, men den siger os for det første, at Udvikling ikke maa forstaas som en uafbrudt Fremskriden. Der har været mørke Perioder, Stilstand og relativ Tilbagegang i ethvert Folks Liv; de store Udviklingsbetingelser: Forholdet til Naturen, Befolkningsforøgelsen og

Forholdet til andre Samfund have virket paa højst forskjellig Maade, og snart hæmmende, snart fremmende. Historien viser os endvidere store Samfund, der have frembragt en glimrende Kultur, have udfoldet et rigt Liv og ere døde. Som Individuer dø, synes ogsaa Samfund at maatte dø, om end deres Livs Arbejde derved ikke er tabt. De leve dog efter deres Død; deres Blod er optaget i andre levende Folks, deres Udvikling har givet Impulser til andre levende Folk, og de have efterladt en Arv, der kan hæves af andre. Det er dog Folk, som have levet og indirekte leve endnu, som deres Sprog i mange Tilfælde om end ændret ved Udvikling og Blanding tales endnu. Men Historien viser os ogsaa Folkeemner, som ere forsvundne, gaaede til Grunde i Kampen for Tilværelsen, ofte med overlegne Folk, inden de have udfoldet et rigere Liv og i Sandhed levet: Indianer, Australier, de oprindelige Beboere af Europa. Vi forstaa, hvorledes de døde, men ikke hvorfor. Som talløse Livspirer organisk gaa tilgrunde, saaledes ogsaa socialorganisk. Vi se de paa én Gang mørke og lyse Sider af denne Tilværelseskampens Ordning, som tidligere har raset efter en uhyre Maalestok og tildels raser endnu; vi forstaa at uden den derved betingede strænge Selvopholdelseskamp, vilde Mennesket ikke ved egen Energi have udfoldet sine Evner og blevet Menneske; vi forstaa tildels, at de i Længden sejrende Folk ere de bedste, at det mere sociale Samfund sejrer over det mindre sociale, de bedre Institutioner over de slettere; vi se Civilisationens Bevægelse gaa over Lig og knækkede Evner og udfolde Kvalitetsvalgets store Drama*); vi bøje os for den strænge Visdom, men begribe ikke hvorfor saaledes.

*) Se Bagehot: *Lois scientifiques du Développement des Nations* 1873, navnlig s. 233 ff.

En anden historisk Lære er den, at det sociale Fremskridt ikke er nogen almindelig Regel, men i Grunden kun betegner en lille lysende og bevægelig Strøm i Historiens stillestaaende Vande, ligesom selve den Tanke om Fremskridt, som vi uvilkaarlig forbinde med socialt Liv, nærmest er en moderne europæisk Dannelse. Nogle Folk ere overhovedet ikke komne til noget egentlig Fremskridt. Australier, Buskmænd o. s. v. vandre paa Menneskehedens primitive Stier den Dag i Dag, kun forværrede ved Berøringen med højere Civilisationer; Kina, der en Gang har gjort store Fremskridt, synes nu stationært, og Egypten, en Gang Bærer af en urgammel og imponerende Civilisation, Grækernes Lærer, stod allerede for Romerne som en Mumie, der rugede over Mumier. Inkaernes Rige var stationært. Disse Folk have gjort Fremskridt indtil Lovherredømmets og Storrigets Dannelse, men ere da blevne stillestaaende. Kun hos enkelte Racegrene som Hamiter, Semiter og Indoeuropæer finde vi i større Stil Fremskridt. Imidlertid maa det indrømmes, at Forskjellen mellem stationære Folk og Fremskridtsfolk uden Tvivl kun er relativ; ogsaa hine have gjort Fremskridt og gjøre Fremskridt*). Det er sandsynligt, at Forskjellen i mange Tilfælde har sin Grund i de forskellige Racers Udviklingshastighed: gaar i den samme Tid én Race frem med en Udviklingshastighed efter geometrisk Progression: 1, 2, 4, 8, 16, en anden med en Udviklingshastighed efter arithmetisk Progression: 1, 2, 3, 4, 5, vil hin faa et uhyre Forspring og denne synes stationær**).

*) Se Maine: Early history of institutions, 1873, S. 266 ff.

**) Se Fr. v. Hellwald: Culturgeschichte, 1875, S. 65 ff.

III. Hindringer for en rigtig Opfattelse af social Udvikling. Men, selv om man under Spørgsmaalet om Fremskridt holder sig til den særlige Fremskridtsdel af Menneskeslægten, Arierne, vil en rigtig Besvarelse ikke kunne gives, hvis man ikke først fjerner tre Hindringer for den korrekte Opfattelse af Spørgsmaalet, og som bestaa i, at man har talt og taler om Menneskeheden som en Helhed, at man ikke er gaaet langt nok tilbage i Samfundenes Historie, og at man fra Skolen medbringer en forvirrende Inddeling af Historien.

1. Man taler om Menneskeden som en i sig sluttet Helhed og venter egentlig, at se denne i sluttet Kjæde vandre frem mod et højere Maal. Forventningen skuffes, og naturligt; thi Begrebet Menneskehed er et abstrakt Begreb, til hvilket der ikke svarer nogen Virkelighed. Saalænge der ikke er en saadan levende Vexelvirkning mellem de forskjellige Racer og Folkeslag, at de ere til for hverandre og gjensidig bidrage til hverandres Udvikling paa en saadan Maade, at noget virkeligt fælles kan udvikle sig hos dem, udgjøre de, trods al formel Lighed i Menneskenaturen, ikke nogen Enhed. Først den nyere Tid med dens uhyre Udvikling af reelle og ideelle Samfærdselsmidler kan begynde at danne Elementer til noget, der med Rette kan føre Navn af Menneskehed. Først naar man har set paa Udviklingen i de forskjellige enkelte Tilfælde, kan der spørges, om den er Regel eller Undtagelse, og hvilke dens Former og Love kunne være.

2. Man har imidlertid ikke tidligere kunnet gaa langt nok tilbage i de forskjellige Samfunds Historie til at kunne overse det virkelige Levnetsløb og bedømme den mulige Udvikling. Idet man i Almindelighed har begyndt med historiske Folk, Folk, der have Historie, o: vidt

fremskredne Folk, er det Spørgsmaal, hvorledes de ere blevne historiske Folk, forblevet ubesvaret, og Udviklingens mægtigste Periode forbleven i Mørke. Saa at spørge om Fremskridt, er i Grunden det samme, som at forfølge en Mands Udvikling fra hans 40. Aar for at se, om han nu gjør Fremskridt; og der kan da naturligvis tales frem og tilbage efter de forskjellige Synspunkter, medens ingen er i Tvivl om Udviklingen fra Barndommen til den modne Alder. Til at bestemme Udgangspunktet for Udviklingen har imidlertid to nyere Videnskaber, Ethnologien og den sammenlignende Sprogvidenskab, givet storartede Bidrag. Idet Ethnologien giver os en Fremstilling af de Horder, Stammer, Folk og Folkerester, der ere spredte over Jordens Kreds, tegner den et Billede af en Trinrække af Samfund fra de laveste til de højeste og Udviklingens tidlige Gang bliver ligesom rumlig lagt frem for det menneskelige Øje; et mægtigt induktivt Materiale til Forstaaelse af social Dannelse og Udvikling er givet. Og ved den sammenlignende Methodes Hjælp er det lykkedes Sprogvidenskaben ved at forfølge Sprogene gennem deres oprindelige Rødder til Udspringets dunkle Kilde næsten exakt at paavise, hvorledes de historiske, navnlig de ariske Samfund, oprindelig have udviklet sig, ere forgrenede ud fra en fælles Stamme og under større eller mindre Vexelvirkning med andre Samfund have grundlagt et eget, selvstændigt Liv. Hvad Ethnologien viser os i Rummets Form, lykkedes det den komparative Sprogvidenskab at udfolde i Tidens Form. Ved en levende Vexelvirkning mellem disse Videnskaber i Forbindelse med Bidragene fra de yngre Brødre, Arkæologien og den komparative Mythologi er det blevet muligt at gjøre frugtbare Indblik i de forhistoriske Tider, faa en klarere Opfattelse af

Fremskridtet og danne sig et rigtigt Begreb om det simple Udgangspunkt.

Det er frugtbringende at kaste et Blik paa dette gjennem et enkelt Exempel. Lad os se paa Australieren. Vi finde i social Henseende et Væsen, der vandrer nøgen omkring, højst i den kolde Aarstid med et Kænguruh-skind over Ryggen men uden Dække over Skamdelene, o: uden Skamfølelse; et Væsen, hvis eneste Livsimpulser ere Hunger og Kjønndrift, men uden at der til denne knytter sig nogen ideal Bestemmelse, thi for en saadan har hans umaadelig fattige Sprog ingen Ord og hans Følelse ingen Rækkeevne; et Væsen, der i «ægteskabelig» Henseende lever i en Slags Overgang fra Kvindefællesskab til Polygami, som tager sig en Kvinde ved Rovets Magt, behandler hende som en Hund og dræber sine Børn, naar han ikke kan føde dem; et Væsen, som kun kan tælle til 4 og i Krigen æder sine «Medmennesker». Økonomisk finde vi i ham et Væsen, der staar paa et lavere Trin end Jæger- og Fisker-Stammer, thi hele hans økonomiske Virksomhed er den umiddelbare Griben af Næringsmidlerne, og i den Henseende er han ikke kræsen; alt gaar ned: Rotter, Flagermus, Slanger, Frøer, Orme, vilde Planters Korn og Rødder. Hans Redskaber ere Knogler, raa Stenøxer og Stenknive (sammenlign den ældste Stenalder) og hos enkelte Stammer Fiskenet af Trætraade. Hans Bolig er Træernes eller Jordens Hulheder, Buske og enkeltvis for Høvdingen en Hytte af Træbark. I politisk Henseende finde vi det første ringe Spor til Høvdingskab i Krigen, og han gaar i Kampen mod andre Stammer væbnet med Træspyd med Benspids, Køller og Kastestok og skjærmet af et raat Træskjold. Om Ejendom, Ægteskab, Ret er her intet Begreb. Og

dog er han ikke uden Spor i Retning af Udvikling. Han kan ikke nyde Religionens Trøst, thi han kjender ingen Gud og rejser ikke Templet, men han har den almindelige Aandetro i Frygten for onde Aander. Den religiøse Følelses Varme kjender han ikke, men han er naaet til Udnyttelse af Ildens fysiske: et Baal brænder foran Hytten. Han har Spiren til en Art Ægteskab, idet der til Indgaaelse af Samlivet knytter sig en Ceremoni, der rigtignok kun bestaar i, at en Kvinde af Stammen afbider «Brudens» Finger. Han har Spiren til en æsthetisk Produktion, der her som overalt begynder med Udsmykning af ham selv. Den er vel raa og barbarisk: han sætter sit Haar op med Tænder, Fjer, Dyrehaler, bemaler sin Hud og indridser den ved Mandbarhedens Indtrædelse, men her er dog den første Spire til Rafaels Madonna. Han stikker en Ring gjennem Næsen, bruger Arm- og Hals-Baand af Musling-skaller og Tænder, og den fornemme Dame med Øreringe og Guldarmaand og Diamanter i Haaret maa i ham føle en beslægtet Aand. Endelig har han et selskabeligt Instinkt: han danser Karriboridansen til en ensformig Sang uden Mening (vel omtrent i Formen: Edward og Koninggunde, Koninggunde og Edward o. s. v.)*) — Billedet er ikke opløftende, men alt, hvad den nyere Viden-skab har bragt for Lyset maa lede til den bestemte Slutning: saaledes, eller rettere endnu lavere var Udgangspunktet, og se vi saa paa det nu naaede Punkt, da forstaa vi, at Menneskelivet er Udvikling, og vi forstaa dette endnu bedre, naar vi ved Ethnologiens og Sprogvidenskabens Hjælp se hine Endepunkter udjævnede ved en Række af Overgange. Det er denne Række af jævne

*) Se Fr. Müller: Allgemeine Ethnographie. 2. Aufl. Wien 1879. S. 201 ff.

Overgange, der gjør, at den Indvending, at vi f. Ex. ikke maa maale Ariernes Liv ved Australiernes, mister sin Betydning. Ariernes Liv var aldrig Australiernes, men der er ingen Tvivl om, at de længe før Historien fik Øje paa dem, ja længe før de naaede den Udvikling og det Hjemsted, til hvilken den sammenlignende Sprogvidenskab kan forfølge dem tilbage, maa have vandret ad lignende Stier som Australierne den Dag i Dag.

3. En tredje Hindring for en rigtig Bedømmelse af Spørgsmaalet om socialt Fremskridt, er den forvirrende Inddeling af Historien, som medbringes fra Skolen; Inddelingen i Oldtid — Middelalder — den nyere Tid. Dens eneste Fordel, at den overhovedet er en Inddeling, kan ikke opveje dens forvirrende Indflydelse, og det nytter ikke at sige, at enhver jo let ser Sammenhængen; thi de fleste Kulturhistorier vise os, hvilken Forvirring denne ydre Ramme har bragt i Bedømmelsen af dens Indhold. Lader Videnskaben sig saaledes forvirre, hvad kan da ventes af almindelige dødelige. Faren har atter og atter vist sig at være, at man uvilkaarlig kommer til at se det, der fylder Rammen, som en sammenhængende Enhed, der saa i sin Helhed ventes at skulle fremvise Billedet af et menneskeligt Fremskridtsløb. Kulturhistorikere sammenligne gemytlig Germanernes Kunst med Grækernes eller deres politiske Institutioner med Romernes (mægtige Aander, der hvile i det samme Skolebedrag, ser endogsaa i den formodede Enhedsudvikling en lovbestemt og logisk Ideernes Gang), og man taler da om, at Middelalderen var en Tilbagegang. Intet er mere usandt: dens Folk vare netop i Færd med at gaa fremad. Da den saakaldte Oldtid opløstes, var det jo helt nye Folk, der indtog Forgrunden i Historien; hvad Mening er der da i at tale

om, at de gik tilbage, at gjøre dem ansvarlige for, at andre Folk endte deres Levnetsløb; at sige om den unge B.: det er dog forskrækkeligt, hvor han er gaaet tilbage, fordi hans ældre Broder en Gang var en fint eller kraftig udviklet og højt begavet Mand, i Stedet for at se, hvad der bliver af ham og undersøge, om han ikke nu gennemløber Trin, som hans ældre Broder tidligere havde gennemløbet. — Man kunde vel sige: men Græker og Germaner vare dog egentlig lige gamle, Grene af samme Stamme, fordrevne fra deres Hjemstavn, da hint store Folkerøre paa Asiens Sletter fandt Sted, der ikke blot blev bestemmende for en stor Del af Asiens, men for hele Europas og hele Afrikas ethniske Skjæbne. Men man maa ikke gjøre Tiden til en levende Kraft eller Realitet. Der er vel en vis naturlig bestemt Tid for et Individ's Udvikling, men ikke i samme Betydning for et Folk. At ét Folk har gjort Overgangen fra Jæger- og Fiskerhorder til Nomadestammer og derfra til begyndende Agerdyrkning i en vis Tid, medfører ikke som Lov for andre Folk, at det skal ske i samme Tid: et Hvedekorn kommer strax til Udvikling, et andet venter 4000 Aar i Ægyptens Grave. De laveste sociale Udviklingstrin ere i høj Grad sejlivede og Racen, Naturforholdene o. s. v. spiller en stor Rolle. Grækerne kom tidlig til Forhold, der vare i høj Grad gunstige for deres Udvikling; det gik vel i Begyndelsen temmelig langsomt, men saa skjød de frem med en Fart og med en Glans, der, som Freeman paa-viser, var for glimrende til at blive varig: en Blomstring paa 200 Aar. Slaver og Germaner vandrede vidt omkring under langt ugunstigere Betingelser og fristede Livet, og først da Grækenland og Rom laa paa Dødslejet, havde den stille Væxt og gunstigere Betingelser, hvortil ogsaa

hører Samkvemmet med Rom, medført, at Germanerne kunde komme i Fart. — Man kunde vel endnu sige: Menneskeheden gik dog tilbage: da det græsk-romerske Lys slukkedes, laa Europa i Mørke. Men dette vil kun sige, at man ikke nøjes med at gjøre Begrebet Menneskehed til en levende Realitet, men ogsaa til et geografisk Begreb — Topmaalet af Forvirring. Den sande Formulering af Udviklings-Spørgsmaalet er derimod dette: gik Celterne, Grækerne, Romerne, Germanerne og Slaverne fremad, medens de relativt levede deres eget Liv, og kan der i denne deres Udvikling paavises noget analogt, der ad Induktionens og Sammenligningens Vej kan lede os til Tanken om en Lov eller Love for social Udvikling.

IV. Udviklingstrin. Overse vi, hvad den nyere Videnskab ved en saadan methodisk Undersøgelse fører til med Hensyn til Udviklingen er Resultatet følgende:

Der kan i stor Almindelighed paavises lovbestemte Udviklingstrin, som alle Folkestammer have haft Tendens til at gennemløbe og have gennemløbet, forsaavidt som Tendensen ikke er bleven modvirket ved andre Kræfter, enten f. Ex. ved en vis Træghed i Racen (Negeren) eller ved Forholdet til andre Folk (Indianernes Udryddelse) eller ved Forholdet til Naturen (de nordligste og sydligste Beboere af Jorden). I Familie, Ejendom, Ret, Stat, Økonomi og Industri, Religion, Sprog og Kunst lader for hver en vis trinvis Udviklingsorden sig paavise, og den sociale Vexelvirknings eller Korrelations Lov medfører, at der i Udviklingssiderne er en vis Parallelisme, at f. Ex. visse økonomiske Udviklingstrin svarer til visse politiske, juridiske og intellektuelle. Men hvor lovbestemt Ordenen end er, maa disse Trin dog ikke opfattes som bestemte kolde Skemata, der skulle gennemløbes, endnu mindre

saaledes, at der med ét Sæt springes fra et Trin til et andet. De uendelig mange Forhold, der grundbestemme et Samfunds Bevægelse giver det hele et saa indviklet og bevægeligt Præg, at ikke blot Tiden mellem Trinnene er forskjellig, men at ogsaa disses Form kan faa en meget forskjellig Farve, ja enkeltvis Huller findes i Trinrækken. Hine Udviklingstrin maa betragtes som Udtryk for Tendenser, drivende Kræfter grundede i Menneskenaturen og det relativt ligeartede i Menneskets Kamp med Naturen, der medfører, at Udviklingen gennem organiske Overgange hurtigere eller langsommere tvinges i den af Trinnenes Orden givne Retning. Økonomisk gaar Udviklingen fra Jæger- og Fisker-Horder gennem Nomadestammer til Agerdyknings- og Industri-Folk. Men dette sker gennem langsom Omdannelse under en stærk ved Befolkningsforøgelsen bevirket Kamp mellem det gamle og det ny, og naturlige Forhold kunne medføre et Brud paa Rækken. Hvor der saaledes som i Australien ikke fandtes noget tæmmeligt Husdyr eller som i Amerika et lidet tæmmeligt (Bisonoxen) eller som hos Malayo-Polynesierne kun Svinet, Hønen og Hunden, der maa, hvis Racen har aandelig Kraft nok til gjøre Fremskridt trods Naturens Ugunst, Overgangen gennem et haardt Befolkningspres ske fra Jagt og Fiskeri til Agerdykning (ved Slavekraft) som i Aztekernes og Inkaernes Rige. I politisk Henseende, hvor man fremfor alt maa gjøre Adskillelse mellem Urstater og Storriget, α : den af Urstater sammensatte Stat vil man i hin altid finde en Overgang fra Familie til Hus og Stamme; i denne (i Storriger af Nomadestammer) finde en Tendens til Despoti, hos Agerdykningsfolk en Tendens til Aristokrati, hos udprægede Industrifolk en Tendens til Demokrati, i ethvert Tilfælde en Overgang, der drager

flere og flere ind under det herskende Aristokrati i Ordets sande Betydning; men paa Storriget's Dannelse har de naturlige Forhold, der tildels bestemme Befolkningstætheden, og fremfor alt Forholdet til andre Samfund, Krigen, den største Indflydelse, og Nationer, der tvinges til stærkt at udvikle det militære Organsystem, faa altid en Tendens til stærk, ofte absolut Monarki. Religiøst gaar Udviklingen fra almindelig Aandetro gennem Fetischisme og Polytheisme til Monotheisme, men i mange Nuancer. Kjønnsforbindelsen gaar fra Kjønnsfællesskab gennem Polygami til Monogami, men det forhindrer ikke, at den ellers strænge Regel enkeltvis oplives ved en Melleform af Polyandri (Thibet). Saaledes virke her mange Kræfter, og selv det præhistoriske Billede faar Mangfoldighedens og Forskjellighedens Farve. Men som Helhed er Löven stræng; først ved de højere sociale Udviklingstrin finde vi større Liv og Forskjel, og dog hævder den almindelige Udviklingslov sig ogsaa her.

Se vi saaledes paa den ariske Races vestlige Gren, vil vi finde, at dens Grene, om de end til forskjellig Tid naaede en højere Udvikling, dog alle i Begyndelsen have gennemløbet lignende Udviklingstrin og først som ældre under Ligheden i Kulturudvikling udvise en Forskjel i Idcer og Livsgang. «Det er den komparative Methode, som har lært os, at de tre herskende Racer, Græker, Romaner og Teutoner vare Stammer af én stor Race, Afdelinger af én Hær, af hvilke nogle naaede deres Kvarter tidligere end deres Kammerater.» «Celter og Slaver vare deres Brødre, men hine kom maaske for tidligt, disse for sent til at have nogen Andel i deres Brødres Værk.» *)

*) Se Freeman: Comparative Politics. London, 1873. S. 29 ff.

De gik alle ud fra det samme Hus og medtog derfra en vis Lærdom, en vis social Udvikling. De vare langt ud over de Vildes Trin, udrustede med Styrelsens Ide og det civiliserede Livs Hovedopfindelser; Familielivet var naaet til Monogamiet; de store Begreber om Styrelse og Religion vare udfoldede; de havde lært at bygge eller rettere at tømre Huse, at tæmme Hesten og Hunden som deres Hjælpere i Kampen og at benytte Oxen, paa hvis Horn de allerede havde lært at synge Frihedens Sang. De havde fælles politiske Institutioner, men de havde ikke udarbejdet et fælles politisk Ordforraad; de havde vistnok Spiren til Monarki, Aristokrati og Demokrati, men de havde ikke Navne paa disse abstrakte Ideer. De havde som fælles politiske Institutioner en Konge eller Høvding, den første Styrer i Freden, den første Fører i Kampen, men han herskede ikke vilkaarligt, men efter Raadgivelse af et Raad af Høvdinger, fremragende ved Alder, Fødsel eller personlig Fortjeneste, og han bragte senere alle Sager af sær Interesse for det hele Folks almindelige Forsamling. Vi finde ogsaa denne Form overalt: i Homers Sange, i Mykene, i den ældre latinske Konstitution og hos Tacitus's Germaner, og den var uden Tvivl en fælles Arv fra det fædrene Hjem*). De levede saa efter den fuldstændige Adskillelse en Tid lang hver sit eget Liv og hørte intet eller lidet til hverandre, kom senere mere og mere i Berøring og mærkede vel en beslægtet Aand, men først 4000 Aar efter fik de ved den sammenlignende Filologi Bevis for, at de vare Brødre. En Broder, de indiske Arier, var tidlig gaaet imod Øst og Forbindelsen var helt afbrudt indtil c. 4000 Aar der-

*) Ib. S. 63 ff. smlgn. S. 200 ff.

efter en yngre, kraftig, men noget haardhjertet Broder tog hans forfaldne Sager i sin Haand. De andre gik mod Vest, men i deres Levnetsløb gjennemgik de alle oprindelig ensartede Omdannelser, der først senere blev mere forskjellig. Maine og Freeman have ved at forsøge at grundlægge respektive en komparativ Jurisprudens og en komparativ Politik forfulgt de europæiske Brødrefolks Udvikling, kastet et overraskende Lys over deres Udviklingsgang og givet Sammenligningen det rette Standpunkt ved at paavise Trinnene og det analoge i Trinnene. Vi skulle ikke her gaa nærmere ind paa dette, men kun give enkelte Punkter til Belysning. Maine og Freeman have vist, hvor lidet berettiget man er til at sammenligne de udviklede Græker og Romer med de uudviklede Germaner, og «Oldtiden» med «Middelalderen» eftersom hine Folk forlængst havde gennemløbet netop det samme Udviklingstrin, paa hvilket Germanerne stode, da de indtog Forgrunden i Historien. Tacitus's Germaner svarer til et Trin i det græske Folks Liv, der ligger lidt forud for Homers Achaier (som Niebelungenlied svarer til Homer); de vare naaede ud over Nomadelivet men ikke til Bylivet, men til Landbyfællesskabet (village community — Markgenossenschaft) til det Trin, paa hvilket gens, Slægten eller Huset har Form af et agerdyrkende Korps, der har sit fælles Land: Spiren til Roms ager publicus og til Englands Folkland. Det ejendommelige Fællesskab, som Slaverne have og som de tillægge en saa stor Betydning for deres Fremtid og Herredømme over Europa, er saa lidt noget ejendommeligt for dem, som det har fundet Sted hos alle ariske Folk og det vidner saa lidt om en særlig Mission, at det kun betegner, at Slaverne ere den yngste ariske Broder, der

endnu tildels staar paa et Udviklingstrin, som de andre forlængst ere ude over, kun at han ved den livligere aandelige og materielle Vexelvirkning med de andre, som den nyere Tid medfører, faar en noget anden og mere kompliceret Udviklingsgang.

Ved denne sande methodiske Undersøgelse af Udviklingen, vil ikke blot bestemte Love og en bestemt Orden i Udviklingstrinnene lade sig paavise, men det Vanvid, at sammenligne et Trin hos et Folk med et andet højere eller lavere hos et andet Folk, vil bringes tilende. Tiden mister sin umiddelbare Betydning og faar kun Betydning, naar den er Udtryk for Vexelvirkning og Arv. Den romerske Broder udviklede sig senere end den græske, kom senere i levende Vexelvirkning med ham og arvede ham efter sin Modtageligheds Natur; ligesom den germanisk-romanske Broder igjen senere arvede den romerske og græske, da hans Udvikling var naaet saa vidt, at han havde Betingelserne for at kunne hæve Arven. I den Forstand kan det da siges, at den europæiske Kultur viser sig som et sammenhængende Drama, og at de europæiske Ariers Historie, deres Sprog, Institutioner o. s. v. danne en sammenhængende Række af Aarsager og Virkninger, af hvilken ingen Del rettelig kan forstaas, naar den betragtes uafhængig af de andre Dele*). Men denne relative Udviklingsénhed er ikke oprindelig, men tilbleven. Skal der vindes et klart Blik i det sociale Fremskridt, er Hovedreglen denne: Saalænge og for saa vidt som et Folk relativt har levet sit eget Liv maa det betragtes for sig og kun sammenlignes med de tilsvarende Trin hos andre; træder det historisk i Vexelvirkning med andre,

*) Ib. S. 304.

maa det undersøges, hvilken Indflydelse dette har paa dets Liv; arver det andre, maa det belyses, hvilken Brug det har kunnet gjøre og har gjort af Arven.

Den Grundbetragtning af social Udvikling, som den sammenlignende Ethnologi, Sprogvidenskab, Jurisprudens, Politik og Historie leder til, synes os at være denne: Der maa, naar der spørges om bestemte Udviklingslove, gjøres en bestemt Adskillelse mellem et Samfunds Fostertilstands-Liv og dets senere Udvikling, der saa igjen relativt kan deles i Barndom, Ungdom, Manddom og Alderdom, i hvilken Sprogbrug der vil være fuld Mening, naar den tages for hvert relativt afsluttet Samfund og ikke som af mange for Menneskeheden som Helhed. Udviklingen fra Jæger- og Fiskerhorder gjennem Nomadestammer til begyndende Agerdyrkning betegner det sociale Livs Fostertilstand, og denne er, hvad ogsaa Arkæologien støtter, lige saa analog, saa ligeartet for de forskjellige Samfund som Udviklingen af de forskjellige menneskelige eller menneskelige og dyriske Fostre. Bevirker end Naturforholdene nogen Ulighed, er Forskjellen i det Hele forbavsende ringe; selv om der dannes Storriger af Nomadestammer og det politiske Liv bliver noget mere sammensat, er det sociale Livs egentlige Indhold dog lidet ændret. Har man forfulgt ét socialt Fosters Udvikling, har man dem alle: Udviklingsloven har her Naturlovens strænge Præg. — Fra den begyndende Agerdyrkning derimod med dens større Betingelser for Befolkningsforøgelse, social Vexelvirkning, Arbejdsdeling, Kapitalsamling og højere aandeligt Liv, indtræder med den mere bevidste Aands Virksomhed de aandelige Loves større Farverigdom og Bevægelighed. Det gaar socialt som individuelt: et Hottentotbarns og en

Goethes Fosterudvikling ere ikke saa særdeles forskellige og selv paa Barndommens første Trin ere de temmelig analoge, men fra den Tid kommer Forskjellen, hvad dog ikke hindrer den væsenlige Lighed. Ogsaa for de højere udviklede Samfunds Udviklingsgang kan der paavises en slaaende Lighed i Udviklingen og Lovene lade sig hævde, men Udviklingens Rigdom og relative Forskjel spiller her en betydelig Rolle. Ensformigheden er brudt. Ogsaa her er Udviklingstrin, men Forholdet til Naturen, til andre Samfund og den væsenlige Omstændighed, at den senere udviklede Broder arver den tidligere, bryder vel ikke Trinnes Orden, men medfører større Differens og Bevægelighed. Kun den almindelige Regel lader sig hævde, at jo yngre Trinnere ere, desto større er Ligheden i Udviklingsgangen. Jo længere vi gaa tilbage i Folkenes sociale Liv, desto mere énsartet og naturbestemt er Livet; jo højere vi gaa opad, desto større er den relative Forskjel, desto farverigere er Billedet; det er Aandens mere bevægelige Love, der nu faa Herredømmet.
